

”Bussig häst, men... Hoppas det ordnar sig.” En funktionell textanalys av dressyrprotokoll

Johanna Salomonsson och Claes Ohlsson

Inridning vid A¹ i arbetstrav. Halt och hälsning vid X.

Arbetstrav, höger varv: Inledning

Ridsport är idag en av Sveriges största folksporter med över en halv miljon aktiva utövare inom en rad olika grenar (Svenska Ridsportförbundet 2019a). Ridsportgrenen dressyr engagerar en stor mängd tävlingsutövare på olika nivåer och är en central del av ridskolornas utbildning för både ungdomar och vuxna. Dressyr utgår från samspelet mellan häst och ryttare och handlar i hög grad om att kunna framföra och kontrollera en häst enligt de normer för ridning som regleras i Svenska Ridsportförbundets tävlingsreglemente (Svenska Ridsportförbundet 2019b). I en dressyrtävling rider ett ekipage ett i förhand bestämt program som kan variera stort i svårighetsgrad.

En gemensam nämnare oavsett ryttarens och hästens utbildningsnivå är att ett ekipages insats på en dressyrtävling bedöms av domare enligt det dressyrprotokoll som gäller för det aktuella tävlingsprogrammet. I tävlingssituationen följer domaren hur väl ekipaget förhåller sig till det fastställda programmet och ger bedömningskommentarer som formuleras skriftligt av en domarassistent i ett färdigmallat och förtryckt protokoll omfattande en eller två A4-sidor. Efter kontroll överlämnas sedan det ifyllda protokollet till ryttaren som då får besked om sin prestation. Ett dressyrprotokoll kan enklast beskrivas som en stegvis genomgång av ridprogrammets delar med förtryckta bedömningskategorier. Varje sådan obligatorisk del bedöms i första hand med sifferbetyg samt eventuellt med mer eller mindre utförliga skriftliga kommentarer i anslutning till respektive del. Det finns också möjlighet att ge en sammanfattande, avslutande kommentar. Dessa kommentarer är föremål för denna studie och ett exempel på en sådan sammanfattande kritik lyder som följer:

- (1) Ngt kort i skritt och trav. Skall bjuda mer framåt. Bitvis ej helt på tygeln. Mjuk och följsam kan vara mer effektiv. Volterna är för små (en för stor) ej rakt vid inridning på medellinjen.

Domarens uppgift är att kommentera rittens brister och förtjänster så att ryttaren får vetskap dels om hur poängen är motiverade, dels om hur ritten kan förbättras till nästa tävlingstillfälle. På så sätt har protokollen både en

¹ Dessa bokstäver återfinns runt dressyrbanan och ger ryttaren vägledning till var en viss rörelse ska utföras.

summativ och en formativ bedömningsdel. Dressyrprotokollets generella utformning och tänkta funktion som bedömningsunderlag i tävlings-situationen gör att det kodar kunskaper och önskade ideal om ridning och hästar vilket också kan leda till spänning och potentiell konflikt. Exempel från ridsportmedia visar t.ex. hur en mamma till en ung dressyrutövare efterfrågar positiva omdömen och konstruktiv feedback istället för ”hårda omdömen” (Hippson 2016). Bedömningssystemet kan också kallas ”nedtryckande” istället för ”uppmuntrande” (Ridsport 2017). Samtidigt är domarens kritik som riktar sig mot läsaren, alltså ryttaren, intressant ur den aspekten att de förbättringsförslag som presenteras kommunicerar att domaren vill att ryttaren ska kunna prestera bättre vid nästa tävlingstillfälle.

Den här undersökningens syfte och mål är därmed att beskriva och diskutera hur bedömningen av ryttare, häst och ekipage realiserar språkligt i dressyrprotokollet som textmall. I undersökningen tar vi hjälp av diskurs-teoretiska perspektiv på texter i verksamhet (t.ex. Karlsson & Strand 2012) och av ett i huvudsak SFL-teoretiskt ramverk (t.ex. Holmberg & Karlsson 2013; Halliday & Matthiessen 2014) för att undersöka bedömnings-kommentarer. Undersökningens material utgår från dressyrprotokollet som textmall för dressyrrittens tävlingsmoment samt från ett urval av ifyllda dressyrprotokoll med fokus på analys av bedömningsformuleringar och hur dessa förhåller sig till det tävlande ekipaget. Vår ansats preciseras ytterligare genom följande frågor:

- Hur kan dressyrprotokollets utformning styra den språkliga realiseringen av den förväntade bedömningen av ett tävlande ekipage?
- Hur speglas bedömningen av ryttaren, hästen respektive ekipagets samspel i de språkliga resurser som återfinns i protokollens sammanfattande kritik?

Vår artikel och undersökning bygger på ett material som är föga undersökt i forskningssammanhang, och i det följande avsnittet presenterar vi undersökningens teoretiska ramverk följt av en kortare forskningsöversikt och redogörelse för bedömning som praktik. Därefter presenteras material och metodövertaganden. De egentliga analys- och resultatavsnitten inleds med en analys av dressyrprotokollet som malltext för sin praktik. Därefter följer en längre undersökningsdel av det ifyllda protokollet med särskilt fokus på de summerande slutkommentarerna som presenteras i flera steg i enlighet med de språkliga metafunktionerna i SFL-ramverket. I avslutningen diskuterar vi våra resultat och återkommer till de inledande frågeställningarna och det övergripande syftet med vår studie.

CMXK snett igenom i arbetstrav: Teoretiskt ramverk

Undersökningens grundläggande diskursiva förhållningssätt ger oss möjlighet att undersöka dressyrprotokollet som en sammanhållen, materiell text i sin kontext, vilket också möter vår syftesformulering om att undersöka protokollet som mall i dressyrtävlingen som verksamhet. Ett viktigt delsyfte är också att undersöka dressyrprotokollets bedömningsformuleringar och hur dessa förhåller sig till ryttare och häst. För att kunna beskriva och diskutera de fria kommentarer som görs i dressyrprotokollet tar vi hjälp av den systemisk-funktionella lingvistik (SFL) som ytterligare del i det teoretiska ramverket (Halliday & Matthiessen 2014; Holmberg & Karlsson 2013).

Vår undersökning tar sin utgångspunkt i dressyrprotokollet som en central text i en kontext där bedömning utgör den primära och förväntade aktiviteten. Ett sådant förhållningssätt medför flera teoretiska perspektiv som ramverk för både analys och diskussion. Ett övergripande sådant ramverk är det diskursiva förhållandet mellan texten och dess omedelbara praktik, dvs. det som av bl.a. Fairclough (2003) presenteras som en social kontext. I ridsportsammanhang är dressyrprotokollet en praktisk, materiell text som används i en lokal tävlingspraktik som ingår i en större (nationell och internationell) kontext om ridsport och hästhållning. Ett närliggande perspektiv är att se dressyrprotokollet som en genre, situerad i ett socialt sammanhang och med specifika förväntningar om språklig utformning och komposition (se t.ex. Ledin 2001:26f). En gemensam faktor för båda dessa övergripande teoretiska referensramar är betoningen på förhållandet mellan texten som språklig artefakt och textens roller i praktik och socialt sammanhang. Det innebär också att förhållandet är reciprok, det vill säga att kontexten kan påverka texten och vice versa. Dressyrgrenen normeras genom tävlingsreglementet och löpande överenskommelser inom ridsportens officiella organ om hur dressyrmoment ska se ut och bedömas. Dressyrprotokollet är därmed utformat utifrån de moment som ska bedömas enligt verksamheten, men det formar samtidigt sin verksamhet i och med att den som tränar dressyr och vill tävla i ett visst program rättar sig efter mallen. Texten blir även en mall som domaren och tävlingens funktionärer följer och förhåller sig till.

Ett argument för att undersöka dressyrprotokollet utifrån ett diskursivt perspektiv är alltså dess roll som central del i den samlade verksamhet som tävlande i dressyr utgör. Genom dressyrprotokollets utformning och förväntade användning manifesteras flera olika verksamhetsdelar som länkar samman texten med en kontext:

- Protokollet operationaliserar det aktuella tävlingsreglemente som gäller för dressyr som ridsportsgren.
- Ett dressyrprotokoll utgår rent kompositionellt från de bedömningsmoment som utgör det aktuella tävlingsprogrammet.
- Protokollets utformning som en ifyllbar tabell leder tävlingsfunktionären som skriver ner domarens bedömning.

- Protokollet blir en nyckelartefakt i tävlingens rutiner genom att det kodar en gjord bedömning som sedan distribueras till den tävlande och även ligger till grund för tävlingens resultat.

Vårt resonemang om teoretiska ramverk för att undersöka dressyrprotokoll som text i kontext måste också ta hänsyn till protokollets grundläggande funktion att förmedla bedömningen av ett tävlingsekipages prestation. En del av protokollets diskursgemenskap rör den subjektivt grundade bedömningen som realiseras genom siffror och som påverkas av protokollens materialitet. Men samma materialitet påverkar också de friare kommentarer som ackompanjerar sifferbetygen. Ledins (2015) sammanfattning av listans och tabellens semiotik ger oss analytiska redskap för att beskriva dressyrprotokollet som text i kontext och fungerar även som övergång till hur protokollets bedömningsroll kan undersökas och diskuteras. Ett relaterat analytiskt redskap är *affordances* (Ledin 2015:2, även i Kress 2010) eller de möjligheter och begränsningar som en text erbjuder genom t.ex. sin utformning och uppbyggnad. Dressyrprotokollets uppbyggnad som tabell och samspelet mellan i förväg formulerade tävlingsmoment har betydelse för den bedömning som ska fyllas i eller skrivas. Protokolltexten får sin materialitet utifrån vad som ingår som innehållsliga moment och hur dessa moment sedan ska hanteras som rader i tabellen. I dressyrprotokollets fall går det alltså att se den ovan nämnda önskade diskursgemenskapen om rättvisande bedömning även utifrån den materialitet som Ledin (2015) och andra tillskriver en sådan ordnad text som tabellformen skapar.

Karlsson & Strands (2012) redovisning av två olika perspektiv för studier av verksamhetsorienterad textforskning bidrar till ytterligare förståelse av dressyrprotokollet som undersökningsobjekt och som central text i sin kontext. Författarna använder de båda perspektiven *texter i textburna verksamheter* och *texter i praktiska verksamheter* (2012:113) för att diskutera olika tillnärmningssätt till studier av texter och deras kontexter. I korthet kan forskningens undersökningsfokus på texter i textburna verksamheter sammanfattas till att utgå från texten som det centrala undersökningsobjektet. En konsekvens är då att genrebegreppet är viktigt som redskap för att knyta textdrag på olika nivåer till en social eller kulturell kontext som ofta beskrivs utifrån textbrukares kommunikativa mål och diskursgemenskap. I det andra perspektivet ses texten som en av flera delar i en praktisk verksamhet som ofta är överordnad som undersökningsingång och där texten kan uppfattas på olika sätt beroende på deltagare och situation. Vi menar att dressyrprotokollet behöver ses från båda dessa perspektiv för att ge en helhetsbild av både protokollet som text och som del av en kontext.

Om man i första hand ser dressyrprotokollet som utgångspunkt i en textburen verksamhet är begreppen *kommunikativa mål* och *diskursgemenskap* användbara för att förstå hur dressyrprotokollet som genre har betydelse i dressyrgrenens tävlingsverksamhet. Ett kommunikativt mål är att fastställa

och skriftligen redovisa en gemensam och rättvis bedömning av hur ett ryttarekipage klarar av att genomföra ett aktuellt dressyrprogramms tävlingsmoment. Genom att fastställa ett gällande tävlingsreglemente, utbilda domare och träna ryttare samt hästar skapas i bästa fall en gemensam uppfattning om hur tävlingsprotokollet ska användas och vad som ska skrivas i det. Men vi ser också en potentiell spänning mellan de förbestämda kategorier för tävlingens moment som ska bedömas med sifferbetyg och de tomma kommentarsfält som kan fyllas i med skriftliga omdömen. En önskad, primär diskursgemenskap utgår från bedömningen av tävlande ekipages prestation, men en helt objektiv sådan går inte att uppnå i en idrottsgren som bedöms subjektivt av en eller flera domare. Den subjektiva bedömningen som ofta vilar på vaga kriterier har också sitt berättigande, eftersom en alltför reglerad bedömning skulle kunna begränsa kreativiteten och utvecklingen av dessa sporter (Johansson 2010:87). I vår undersökning står bedömningen av både häst, ryttare och deras samspel i förgrunden. SFL-perspektivets fokus på språkliga drags relation till de tre språkliga metafunktionerna bidrar därmed till den mer detaljerade analysen av hur bedömning av häst, ryttare och ekipage faktiskt realiserar språkligt i dressyrprotokollen. SFL-ramverket handlar alltså i korthet om tre metafunktioner där den textuella metafunktionen berör hur språket organiseras och skapar mening. Detta sker även genom multimodala resurser och är alltså närliggande det redan nämnda materialitetsperspektivet. I den interpersonella metafunktionen skapar språkliga resurser relationer mellan talare och lyssnare eller mellan skribent och läsare. Den ideationella metafunktionen omfattar slutligen hur en text förhåller sig till sitt innehåll och presenterar det för omvärlden.

Ridsportförbundet försöker att eliminera godtycklig bedömning i dressyr genom en domarutbildning som består av både teoretiska och praktiska prov, men också genom att de auktoriserade domarna träffas i domarkollegier där de diskuterar bedömning. På så sätt finns det inom verksamheten en grund för samstämmighet även om denna i praktiken realiserar olika i protokollen eftersom det ändå rör sig om en subjektiv bedömning. Dressyrdomaren är knuten till en viss grad av professionalism, vilket torde genomsyra språket i bedömningen. Ett alltigenom respektlöst språkbruk kan få negativa konsekvenser för domaren som i framtiden inte blir anlitad i närområdet eftersom tävlingsryttaren kan välja andra tävlingar, och bland annat därför är inte ansiktshotande språkhandlingar förväntade i denna diskurs.

Vid B 10 meters volt i arbetstrav: Tidigare forskning

Området text i praktik och kontext är ett stort och välbeskrivet område (se t.ex. översikten i Karlsson & Strand 2012) men hur texter som dressyrprotokoll används i idrottspraktiker är inte lika väl undersökt. Ridsportens och ridningens diskurser har dock beskrivits ur ett utvecklings- och förändringsperspektiv i t.ex. Thorell (2017) och Thorell & Hedenborg (2015) men utan ett särskilt fokus på texter. Bedömningspråk i

idrottssammanhang är även det ett eftersatt forskningsområde, och när det gäller bedömning av dressyrprogram i synnerhet har Stachurska & Bartyzel (2011) i sin studie av bedömning av dressyr i grand prix under ett OS beskrivit diskrepansen mellan domarnas bedömning och konstaterat att den diskrepansen framför allt är signifikant avseende specifika rörelser. Stachurska m.fl. (2006) visade också på problematiken med den subjektiva bedömningen där en rörelse bedöms olika av olika domare men att betyget påverkas av domarens placering. I grand prix-program, som deras studie syftar på, är flera domare verksamma samtidigt och deras medelpoäng avgör sedan ryttarens ranking.

Thompson m.fl. (2015) har undersökt möjligheten att via sensorer på hästens ben under dressyrprogrammets utförande få fram resultat som ger en mera objektiv värdering av ritten för att därigenom kunna skapa ett mätinstrument för objektiv feedback. Deras försök visade dock att det inte gav några signifikanta resultat som var användbara för ryttarens vidareutveckling.

Johansson (2010) har i sin avhandling om idrotterna acroski och rytmisk gymnastik undersökt bedömningens validitet och reliabilitet. I sin studie har hon intervjuat domare i de båda grenarna och bland annat diskuterat hur väldefinierade bedömningskriterier riskerar att utarma sporternas kreativitet, då det leder till stereotypa uppvisningar där deltagarna fokuserar på sådana moment som kan ge högre poäng. Tydligare bedömningskriterier ledde inte heller till ökad validitet (Johansson 2010:87). Vidare visar resultatet av studien att domare i tävlingssammanhang helst vill förhålla sig till objektiva bedömningsgrunder, men att i urval till landslag och liknande väger subjektiva värderingar tyngre, exempelvis hur god laganda en person kan bidra med, vilket blev missvisande.

Bedömning och språk i bedömningstexter har nyligen också undersökts med en kritisk diskursanalys av Johansson (2018), som i sin avhandling om lärares bedömningstexter utifrån en modell baserad på språkhandlingar kunnat identifiera fyra olika roller som lärare intar: *rapportören*, *coachen*, *processaren* och *fostraren*. Johansson betonar att en lärare sällan intar en roll konsekvent utan kan växla mellan bedömningar och att en bedömning kan innehålla drag av flera roller. I de skriftliga omdömena använder lärarna både ett formellt och ett informellt språkbruk när de uttrycker känslor och attityder och söker en dialog med eleven.

Ta tyglarna mellan K och A: Material och metod

Undersökningen har två huvudsakliga materialkategorier som båda utgörs av dressyrprotokollet: som tom, ifyllbar mall och som ifyllda enskilda protokoll för ett visst ryttarekipage efter deltagande i en tävling. Analysen av oifyllda protokoll innehåller både ett resonemang om dressyrprotokollet som nyckeltext för sin praktik och för den första, styrda delen av bedömningen där domaren sätter ett sifferbetyg på ekipagets prestation. Undersökningen av

ifyllda protokoll är därefter en analys av hur bedömningen av ryttaren, hästen och ekipagens samspel sker genom språkliga resurser i protokollens sammanfattande kommentarer.

När det gäller det oifyllda dressyrprotokollet har vi utgått från de av Svenska Ridsportförbundet fastställda dressyrprogrammen för tävling och de protokoll som hör till respektive program (Svenska Ridsportförbundet 2019c). Protokollsunderlag säljs och beställs från förbundets hemsida. Antalet officiella program med tillhörande protokoll omfattar ett 60-tal olika tävlingsklasser med varierande svårighetsgrad från lätta program för ryttare på lägre nivåer till den absoluta eliten. Eftersom vårt urval av ifyllda protokoll (se nedan) främst utgörs av protokoll från lätta klasser (C, B och A) har oifyllda protokoll från dessa klasser legat till grund för undersökningen. I praktiken är det dock små skillnader på utformningen mellan protokoll från olika klasser.

För det ifyllda protokollet har vi använt oss av ett bekvämlighetsurval och samlat in protokoll genom förfrågningar till tävlingsaktiva dressyryttare i vår bekantskapskrets med förmedling av förfrågan till deras bekanta.² Den absoluta merparten (mer än 90 %) av dessa insamlade protokoll kommer från dressyrprogram på de lägsta nivåerna, dvs. klasser och program för Lätt C, B och A (det vill säga i stigande svårighetsgrad). Urvalets protokoll kommer från tidsperioden 2010 till 2018 och omfattar ett 15-tal olika ryttare med ett 20-tal olika hästar eller ponnyer och domare. Den geografiska spännvidden i urvalet representerar i första hand ekipage och tävlingar från södra och västra Sverige. Vi har undersökt 50 ifyllda protokoll från lätta klasser för att få en hanterbar textmängd till vår studie av de sammanfattande kommentarer som återfinns längst ned på varje protokoll. Dessa handskrivna kommentarer har först transkriberats i ett samlat dokument som sedan fungerat som underlag för närmare analyser utifrån SFL-ramverket på mikro- och makronivå. De tre metafunktionerna – den textuella, den interpersonella och den ideationella – fungerar som strukturerande principer för underavsnitten. Särskilt fokus läggs på hur språkbruket möjliggör en tolkning av huruvida kritikerna riktar sig mot hästen, ryttaren eller ekipagens samspel.

Vår huvudsakliga metod är en kvalitativt inriktad textanalys med olika fokus och tillvägagångssätt utifrån våra forskningsfrågor. Tomma protokollmallar från lätta dressyrklasser har legat till grund för en materialitetsanalys ur perspektivet att protokollet kodar sin verksamhet. Undersökningdelen utgår från Ledins (2015) tanke om texters formatberoende möjligheter och begränsningar. Det senare handlar främst om uppmärksamhet på de aktuella texternas layoutdrag och hur verbala textelement är placerade.

2 Vi vill rikta ett stort tack till de anonyma ryttare och hästar som ställt sina ifyllda tävlingsprotokoll till förfogande för undersökningen.

AFXHC snett igenom i mellantrav: Det oifyllda protokollet

Dressyrprotokollet är en brukstext för praktisk användning med en viss typ av materialitet där protokollets grundstruktur är uppbyggd som en tabell (Ledin 2015). I ett typiskt dressyrprotokolls sidhuvud återges information om ryttarens och hästens identiteter, klass, datum samt arrangerade klubb. Längst till vänster finns information om vilken bedömningsgrupp, det vill säga rörelse, som genererar betyget. Därefter återges vid vilka bokstäver längs dressyrbanans kant som rörelsen ska utföras vid. Rörelsen beskrivs sedan verbalt för att i nästföljande kolumner betygsätts, räknas samman och slutligen motiveras med en skriftlig kommentar. Dessa skriftliga kommentarer speglar det betyg som givits enligt följande skala (Svenska Ridsportförbundet 2019b:65):

Utmärkt	10
Mycket bra	9
Bra	8
Ganska bra	7
Godkänd	6
Med tvekan godkänd	5
Ej fullt godkänt	4
Ganska dåligt	3
Dåligt	2
Mycket dåligt	1
Ej utförd (helt misslyckad)	0

Samtliga betyg kan också ges med halvdecimal (0,5). På så sätt symboliserar siffran ett verbalt uttryck, vilket är vägledande för den skriftliga kommentaren. Antingen upprepar domaren det uttryck siffran symboliserar, *ganska bra väg*, eller så vägleder den domaren att motivera sitt beslut, *önskar bättre väg*. Protokollets utformning anknyter alltså till Ledins (2015) resonemang om tabellens eller listans roll som både styrande och tvingande. I dressyrprotokollet är den vertikala listorienteringen med obligatoriska moment till vänster ett exempel på en *affordance* (2015:21) eller orienteringsväg som både ordnar de ingående ridmomenten och vägleder den bedömande domaren och skrivande funktionären. Dessutom är den här ordningen en läsanvisning för den tävlingsdeltagande ryttaren som får sin insats bedömd i samma ordning som den genomförs. Ledin nämner att sådan ordnande listinformation ofta placeras till vänster i listkolumner och på så sätt också inbjuder till interaktion. I dressyrprotokollets fall sker även detta då ovan nämnda verbala beskrivning och nedteckning av sifferbetyg sker till höger. Det kan ses som en typisk *affordance*-egenskap hos protokollet som bidrar till att skapa diskursgemenskap och kommunikationsmål i tävlingen som verksamhet på detaljnivå. På så sätt styr protokollets utformning och språkliga kontext hur en skriftlig kommentar gestaltas.

Förutom att ge poäng på varje moments utförande har domaren också i uppgift att poängsätta fem särskilda kategorier som har dubbel koefficient, det vill säga att poängen dubblas innan den adderas till de övriga poängen. Eftersom de protokoll som samlats in har använts under olika regelrevideringar skiljer sig formuleringarna för dessa fem punkter åt mellan de olika programmen och klasserna, men samtliga punkter som bedöms relaterar till följande rubriker:

- Hästens gångarter (frihet, renhet och regelbundenhet) och tempo
- Hästens form (eftergift på tygeln)
- Hästens lösgjordhet, dvs. dess lydnad
- Ryttarens sits och hållning, ryttarens inverkan (korrektheten i och effekten av hjälperna [den påverkan som ryttaren har på hästen])
- Korrektheten i uppvisningen (hörnpasseringar, ridningen mellan rörelserna och programlinjernas följande)

Den sammanfattande kritiken i slutet av protokollet kan ses som ett ytterligare förtydligande av dessa punkter. Därför förekommer flera av dessa begrepp när domaren ger ryttaren råd och anvisningar till kommande tävlingar. Det finns ingen kutym att domaren måste förhålla sig till dessa punkter, men det är en hjälp för domaren att kunna författa kritik på saklig grund. Det är intressant att fånga hur dessa värderingar görs, och framför allt hur de påverkas direkt av den diskurs de produceras i, nämligen i en bedömningssituation som inte har några solklara ändpunkter och där protokollets materiella utformning sätter gränser för vad som kan kommenteras samt i vilken utsträckning. Det går helt enkelt inte att skriva hur långa kommentarer som helst. I det följande går vi därför in på SFL-analysen av hur protokollens kommenterande bedömningar realiserar språkligt.

Vid C Höger arbetsgalopp: Analyser av ifyllda protokoll

Analysen nedan består av sammanfattande kritiker och bedömningar som gjorts i dressyrprotokollens avslutande del. De är hämtade från urvalet av 50 protokoll från lättare tävlingsklasser och analysen är indelad i tre underavsnitt som följer SFL-ramverkets metafunktioner. Analysen inleds med en genomgång av dressyrprotokollens kommentarer inom den textuella metafunktionen och följs sedan av de interpersonella och ideationella metafunktionerna.

Den textuella metafunktionen

Ett typiskt drag hos de sammanfattande kritikerna är hur de förmedlar en bedömning som är allt annat än polariserad. Texterna ska beskriva en värdering av en rörelse som häst och ryttare utför gemensamt och de gör det språkligt genom att kontrastera en negativ mot en positiv värdering: Trevlig häst (positiv värdering) som ibland är orolig i munnen och spjärnar emot över

bettet (negativ värdering). Detta följs sedan upp med ett konstruktivt råd som i exempel (2–5):

- (2) Trevlig häst som ibland är orolig i munnen och spjårnar emot över bettet. Du sitter ganska snyggt men förbered rörelserna ännu bättre. Förbättra skritt och mellangångarterna.
- (3) Ganska bra tempo men tappar ibland lite bjudning. Försök kom ännu lite djupare ner i sadeln. Du har en fin/god blick!
- (4) Bussig häst som idag var lite svag i sin bjudning stundtals. Var noga med raktningen (hänger ihop med bjudningen). Lycka till! :-)
- (5) Ganska bra grundgångarter. Rör sig ofta mot hand. Du sitter snyggt rak fin hållning. Du arbetar rätt med skänkklarna. Noggranna vägar, ganska jämnt tempo. Var mjukare med händerna.

Som exemplen visar inleds texterna med en positiv kommentar om hästen som sedan följs av en problematisering och kontrastering – *ganska bra tempo men tappar ibland lite bjudning*. Därefter följer ett konstruktivt förbättringsförslag *försök kom ännu lite djupare ner i sadeln* och det hela avslutas med ett positivt beröm *du har fin/god blick!* Värt att notera är dock att den här typen av kontrastering inte på något sätt är obligatorisk i texterna utan en positiv värdering förekommer utan en negativ och vice versa. En översiktlig analys av texternas informationsstruktur visar emellertid en heterogenitet avseende hur domaren väljer att formulera dels ett utlåtande om hästen, dels konstruktiv kritik till ryttaren och någon form av beröm eller avslutande peppande kommentar. Knappt hälften (24/50) avslutas med *Lycka till!* Den här framställningen skapar en dynamik i den avslutande kritiken som spänner mellan det positiva och det negativa, mellan ryttaren och hästen. Bedömningen av rörelserna uttrycker domaren genom nominalfraser, graderade med modalitetsmarkörer som adjektiv, modala hjälpverb och adverb:

- (6) Stora kliv. Ganska elastisk. Kan förbättra bärigheten och komma till en stadigare eftergift. Ryttaren mjuk och följsam. Trevlig uppvisning.

En viktig iakttagelse är att kommentarerna också i de flesta fall följer de bedömningspunkter som presenterats ovan. Här spelar alltså utformningen av det oifyllda protokollet och dess skriv- och läsorientering en roll och påverkar i sin tur textbindningsprincipers användning för att möjliggöra tolkningen av texten. Temat kommuniceras elliptiskt i texten, eftersom mönstret i den sammanfattande kritiken följer de särskilda bedömningskategoriernas

inbördes ordning och därmed implicit förmedlar tolkningsramen. Informationsdelarna staplas på varandra utan inbördes referenser mellan meningarna, eftersom textbindning inte är obligatorisk för att möjliggöra tolkning av texten.

Temats placering i en ellips medför också att satsförkortning innebär ett frekvent språkligt drag i dessa texter som har att göra med det faktum att domaren är begränsad i tid och utrymme i protokollet att formulera kritik. Detta anknyter också till det oifyllda dressyrprotokollets materialitet som betydelsefull för protokollet både som guide för domarens bedömningsarbete och som bedömningstext riktad till den tävlande ryttaren. Den kommenterande kritiken ska få plats i protokollets format och samtidigt vara begriplig för läsaren. Strategier för att lösa detta så smidigt som möjligt varierar mellan domarna, men några av protokollen är formulerade genom tematisk ellips där medium/agens och företrädesvis relationell process utelämnas. En analys av texterna genom den textuella metafunktionen visar att texterna struktureras utifrån protokollets mall, där ambitionen är att det ska vara enkelt för den insatte att tolka budskapet. Hur skribenten kommunicerar detta till sin tilltänkta läsare analyseras med den interpersonella metafunktionen.

Den interpersonella metafunktionen

Genom den interpersonella metafunktionen studeras relationen mellan sändare och mottagare av texten, och en sådan analys blir särskilt relevant i dressyrprotokoll där det finns en tydlig avsändare som har i uppgift att påverka mottagaren. Relationen påverkar bruket av modalitet i texterna, där intensitetsmodalitet, vanlighetsmodalitet och förpliktelsesmodalitet är särskilt framträdande. Intensitetsmodalitet är nödvändig för att gradera rörelsens värdering på en skala, eftersom en objektiv bedömning i en polariserad jämförelse inte är möjlig. *Lite* i exempel (10) nedan innebär således att ryttaren kan tolka kritiken som ett mindre fel. Domaren kan också använda sig av vanlighetsmodalitet för att gardera sin bedömning som något som inte gäller generellt. På så sätt behöver domaren inte sammanfatta ritten i detalj, utan kan ge en övergripande kommentar som ändå är generaliserbar. Vanlighetsmodalitet förmedlas genom adverb som *ibland*, *mestadels*, *ofta* och *sällan*:

- (7) Stadig och lydig. Blev ibland en aning låg i formen. Mjuka övergångar.

Modaliteten modifieras ytterligare i detta exempel när flera garderingar adderas till varandra. Frasen *blev ibland en aning låg* innehåller flera försvagande garderingar, där *ibland* signalerar vanlighetsmodalitet, och *en aning* modifierar *låg*, vilket innebär en gradering av intensitetsmodaliteten. Förpliktelsesmodalitet fyller en viktig funktion för välmenande råd och konstruktiv kritik när ryttaren får vägledning hur poängen kan öka nästa gång. Förpliktelse kommuniceras i första hand genom imperativ i dressyrproto-

kollen men även genom epistemiska modalitetsprocesser som *behöver bli* och modala hjälpverb som *måste*:

- (8) Trevlig häst med härlig galopp. Behöver bli mer avspänd och lösgjord för att använda sin rygg bättre. Lycka till!

Just bruket av *Lycka till* är som tidigare nämnts också frekvent i materialet, där ungefär hälften av alla protokoll avslutas med detta tillrop. Detta bidrar också till att domarens röst blir synlig, vilket förstärker bilden av att det finns en tydlig avsändare och mottagare av texten. Röstens närvaro bidrar också till en subjektivitet i texten, som kontrasterar mot den objektivitet som utgör ramen för den sammanfattande kritiken. De 30 imperativer i materialet som explicit förmedlar domarens röst är direkt knutna till den formativa bedömningen där ryttaren får råd inför kommande provningar:

- (9) Trevlig bjudning och ganska stabil i sin grundform/tempo. Önskar se lite luftigare rörelser/mindre markbundenhet. Rid ännu mer i övergångarna, förbättra så att bakbenen engageras hela vägen. Framför allt in i böjda spår. Var mer noga med att räta ut på raka spår.

Detta protokoll skulle också kunna spegla ett lågt procenttal av tävlingsinsatsens helhetsbedömning och fokusera på det som verkar vara huvudproblemet i ritten, nämligen hästens rörelser som är för markbundna, det vill säga med för svag rörelsemekanik. Domaren fokuserar med dessa tre imperativer på det som ryttaren kan förbättra, medan hästen står i fokus i textens inledande beskrivande meningar, helt enligt den mall som protokollet utgör. Med hjälp av adverb garderas kritiken mot häst och ryttare, men på olika sätt. Uttrycket lite luftigare rörelser som ska utövas av hästen innebär en försvagad intensitetsmodalitet medan de kommentarer som riktar sig till ryttaren har en förstärkande funktion: Ryttaren måste rida ännu mer i övergångarna, förbättra [...] framför allt in i böjda spår, och ska också vara mer noga med att räta ut på raka spår. Det intressanta med bruket av intensitetsmodalitet i just det här protokollet är hur hästen som aktör passiviserar medan ryttarens möjlighet att påverka i stället accentueras. Det typiska draget i texterna innebär att domaren väljer att träda tillbaka som subjekt i satserna, och kan med hjälp av modalitetsmetaforer (Halliday & Matthiessen 2014:698) formulera en skenbar objektivitet i en diskurs där den subjektiva bedömningen har ett självklart utrymme. Betydelsen av kortfattade formuleringar i dessa texter leder emellertid till språkekonomiska strategier där subjekt och finit *det är* stryks i en ellips:

- (10) Bra att du rider noggranna vägar. Lite mera energi önskvärt, då får du också stadigare form.

Holmberg (2019:108) beskriver hur modalitetsmetaforer är registertypiska, och en genomsökning av materialet gav ett fåtal exempel på hur domaren använder sig av ett sådant språkligt drag för att dra tillbaka sin röst. I det här exemplet skapar den elliptiska modalitetsmetaforen med ett opersonligt pronomen [*det är*] *bra att du rider noggranna vägar* en skenbar objektivitet, att det är något som skulle kunna generaliseras till alla bedömare. Samtidigt kommunicerar *önskvärt* en förpliktelsemodalitet för att nå bättre resultat. Talarattityd framträder framför allt vid ritter av sämre kvalitet med adverb som *tyvärr* eller processer som *hoppas* och *önskar*:

- (11) Snygg häst som tyvärr var oregelbunden genom travprogrammet. Detta kan bero på spänd häst. Lycka till!
- (12) Önskar mer bakben och eftergift. Förbered dina vägar lite till. Försök kom lite djupare ner i sadeln. Fram med bröstet var stolt!
- (13) Elegant häst. Idag spänd och inte mellan hjälperna eftergiven. Hoppas det ordnar sig.

Processerna *önskar* och *hoppas* kan visserligen tolkas som mentala processer som sker i författarens medvetande, men eftersom de här används transitivt bär de i stället funktionen av verbala processer, eftersom de anför ett innehåll domaren vill förmedla till ryttaren. I en analys av den interpersonella metafunktionen är detta ytterst relevant, eftersom det visar hur domaren med dessa processer kan skapa en relation till sin läsare genom att synliggöra sin egen röst och talarattityd. *Hoppas det ordnar sig* ger den invigde i sporten en association till den frustration som en spänd häst och ett därmed misslyckat program innebär och som här delas av domaren. Kommentaren skapar det som Brown & Levinson (1987) kallar *claim common ground* som är en av strategierna för att skapa gemensamhet och i deras teori positiv artighet. En analys av texternas modalitet visar också hur domaren rör sig på en skala mellan denna intersubjektivitet och förpliktelsemodalitet. Som den interpersonella analysen visar träder domaren fram som avsändare i olika grad i texterna, och riktar sig till ryttaren som en potentiell läsare av protokollet. En kompletterande analys av texterna med den ideationella metafunktionen visar ännu tydligare hur domaren beskriver hästens och ryttarens insats, och hur samspelet dem emellan kan verbaliseras.

Den ideationella metafunktionen

Genom den ideationella metafunktionen låter sig texters innehåll och hur de presenterar verkligheten analyseras. Eftersom domaren har i uppdrag att kritisera en rörelse som utförs gemensamt av en häst och en människa betyder det att kritiken också riktar sig till hästen, ryttaren eller samspelet dem emellan. Vi intresserade oss särskilt för hur detta kommer till uttryck språkligt och genom en analys av deltagarroller, olika processtyper och bruket av

grammatiska metaforer kunde vi konkretisera detta. För att få en överblick över texternas beskaffenhet gjorde vi inledningsvis en analys av texternas processtyper. De fördelade sig på 93 materiella, 8 mentala, 11 verbala och 36 relationella processer.

Detta resultat speglar den diskurs som dressyrprotokollen uppstått i: de ska beskriva en konkret handling vilket enklast görs med materiella processer. De mentala processerna konkretiserar relationen mellan sändare och mottagare och syftar i första hand på uppmaningar till ryttaren som *försök, våga eller tänk på*. De verbala processerna representeras av domarens konkreta *önskan* som innefattar förbättringsförslag. De relationella processerna utgörs av *får, har, blir, är*, och de får en särskild funktion då de framför allt förekommer tillsammans med grammatiska metaforer. Av de 36 relationella processer som identifierats i materialet relaterar 20 till ryttaren som medium och 16 till hästen. Som den textuella analysen har visat blir både häst och ryttare bedömda, men den ideationella analysen visar att detta realiserar med helt olika språkliga medel.

Beskrivningen av ryttarens påverkan på ritten

Som analysen av den interpersonella metafunktionen har visat skapar domaren en tydlig relation till ryttaren genom bruket av imperativer. Med en elliptisk agens som imperativen medför implicerar domaren att ryttaren kan påverka sin häst och sin ritt och därmed nå högre poäng i framtiden. *Inverka mer; passa så han inte faller fram på bogarna* och *förbättra* är alla exempel på imperativer där ryttaren uppmanas till handlingar som direkt får en effekt på hästens prestation. Vid en närstudie av texterna är det emellertid ovanligt att ryttaren skrivs som agent i indikativa satser. Utifrån definitionen att en agens a) kräver en andredeltagare och b) dessutom ska påverka denna andredeltagare (Karlsson 2019) borde agens få en framträdande funktion i dessa texter eftersom det finns en tydlig förstadedeltagare, ryttaren, som påverkar andredeltagaren, hästen. Men i texterna återfinns bara två exempel:

(14) Du arbetar rätt med skänklarna.

(15) Du hanterade hästens istadighet väl.

Även om agensen är betydligt vagare än i verbprocesser som *besluta, påverka* eller *flytta*, finns det ändå en indirekt betoning på hur ryttaren kan förmå sin häst att utföra rörelser till ett högre betyg. Om ryttaren arbetar rätt med skänklarna kommer hästen att röra sig mera fördelaktigt, och på samma sätt återger processen *hantera* att hästen blir påverkad av ryttaren. I texterna bär ryttaren i stället högfrekvent rollen som medium i materiella processer. Ryttaren *behöver förbättra, rider, ska komma ner i sadeln, ser ut, passar och sitter*. De är alla processer som förekommer två gånger eller fler i materialet. Hästens materiella processer å andra sidan är begränsade till *tappar* (formen) och beskrivningar av hur den *rör sig*. Elliptisk agens förekommer också där ryttarens insats framför allt beskrivs i den sista delen av den sammanfattande

kritiken. Vi finner dessa elliptiska formuleringar genom att analysera andredeltagare där agens/medium och finit saknas i meningen. Exempel på detta är *Trevlig takt och tempo; ganska bra tempo* och *Noggranna vägar, ganska jämnt tempo*. Ryttaren som medium i meningen blir accentuerad när den relationella processen, *är* eller *har*, utelämnas:

- (16) Prydlig ritt! Rak och stabil sits och mjuka fina hjälper som du får god effekt av. Trevligt tempo och fin form genomgående. Noggranna vägar.

Domaren inleder beskrivningen av ryttarens insats med ett utelämnat medium och finit och mottagaren av budskapet måste själv tolka att det är ryttaren som har den raka och stabila sitsen i den här kontexten. I bisatsen fungerar syntaxen inte elliptiskt och den relationella processen skrivs ut *som du får god effekt av*. Därefter följer ytterligare en strykning av ryttaren som agent och hästen som andredeltagare: [*Du rider i ett*] *trevligt tempo och [hästen i] fin form genomgående*. Den sista frasen kan också omtolkas till att hästen avses som medium i en relationell process: [*Hästen har en*] *fin form*. När hästen däremot anses ha en stor påverkan på bedömningen beskrivs dess insats med helt andra grammatiska uttryck.

Beskrivningen av hästens påverkan på ritten

Ryttaren är inte bara mottagare av dressyrprotokollet som text genom bruket av imperativer, utan detta bruk medför också att domaren implicerar att det är just ryttaren som kan påverka utfallet vid nästkommande tävlingstillfälle. Hästen blir istället passiviserad språkligt, trots att ritten inte kan bli av om hästen inte samarbetar. I texterna tillskrivs hästen tydlig agens vid ett enda tillfälle i form av *trevlig häst som ibland är orolig i munnen och spjärnar emot över bettet* (exempel 2). Hästens möjlighet att påverka resultatet skrivs i stället fram genom grammatiska metaforer som *arbetsvillig och lydig, något springig* samt *stadig*. Den här konstruktionen får dock andra följder, där ryttaren inte klandras för det negativa omdömet, eftersom en relationell process, även i en elliptisk konstruktion, kommunicerar en icke påverkbar statisk process. Att hästen *är* springig implicerar ryttarens hjälplöshet.

Andra frekventa grammatiska metaforer som relaterar till hästen är *bjudning, eftergift, lösgjord/ lösgjordhet* samt *spänd*. Just *spänd* är i sig själv inte någon direkt avledning av en process utan ett adjektiv som beskriver ett tillstånd. I det här sammanhanget väljer vi dock att analysera detta som en grammatisk metafor eftersom hästen måste spänna sig för att bli spänd. Det är en viktig iakttagelse eftersom metaforen är ett språkligt medel att passivisera hästens roll. Nominalfraser för rörelserna *skritt, trav* och *galopp* samt begreppet *övertramp*, som syftar på hur väl hästen kliver över frambenets spår med det parallella bakbenet, används också som grammatiska metaforer. Förutom den språkekonomiska vinsten med att stryka medium i meningen kan domaren dessutom tona ner hästen som aktör.

Beskrivningen av samspelet mellan häst och ryttare

Samspelet mellan häst och ryttare blir i sammanhanget mycket mera komplext att analysera, eftersom de bedöms i olika positioner i den sammanfattande kritiken, och domaren inte tillskriver båda agens samtidigt. Bruket av grammatiska metaforer blir en tacksam lösning, som *trevlig uppvisning* i sju av protokollen. Andra liknande metaforer som beskriver samspelet är de som åsyftar rörelserna i programmet som *skänkelvikning*, där hästen rör sig diagonalt och korsar sina benpar, eller *övergångar* där hästen ska byta gångart eller tempo. Förvånansvärt få uttryck i protokollen fokuserar på just det som händer mellan ryttare och häst, det vi har valt att kalla *samspel*, trots att det borde finnas många delar av uppvisningen som inte direkt kan tolkas som antingen hästens eller ryttarens insats. Dessa uttrycks med nominalfraser där agent/medium stryks och så även finit verb:

- (17) Stabil och jämn ritt.
- (18) En trevlig uppvisning med ganska fint flyt.
- (19) Prydlig uppvisning genomgående.
- (20) Vårdat.
- (21) Trevlig och mjuk uppvisning!

Ett mer svårtolkat fall är den sammanfattande kritik som inleds med *Mjukt och harmoniskt*:

- (22) Mjukt och harmoniskt. Kniper ibland ihop i formen. Stärk galoppen lite till.

Eftersom hästen generellt sett bedöms först och ryttarens insats beskrivs mot slutet av kommentaren borde just *mjukt och harmoniskt* syfta på hästen. Men eftersom hästen inte kan skrivas in som medium i en relationell process där adverbena i meningen kongruerar korrekt i predikativ position (jfr *hästen var mjuk och harmonisk*), måste detta tolkas som en metaforisk modalitet, [*det var*] *mjukt och harmoniskt*. Denna språkliga handling möjliggör att domaren kan träda tillbaka som bedömare och i stället framställa sitt yttrande i en objektiv modalitetsmetafor (Holmberg 2019:108). Motsatsen till detta torde vara de verbala processer där domaren tydligt kan konstruera sin egen röst och subjektiva värdering av dressyrövningen.

Uppställning vid X: Diskussion och avslutning

Att skriva en forskningsartikel har många likheter med att kommentera eller rida ett dressyrprogram. Vi har i textens olika avsnittsrubriker vågat oss på att leka med begrepp från dressyrdiskursen, hämtade från ett dressyrprogramms olika tävlingsmoment. Precis som i dressyrens moment kräver diskursen vetenskapligt skrivande med sina olika genrer medvetenhet om förväntningar

på och bedömning av de delar som utgör helheten. Varje dressyr tävling avslutas med uppställning av ekipaget i mitten av ridbanan och vi ställer oss nu på den vetenskapliga artikelns avslutande punkt när vi ska sammanfatta våra resultat. Vi påminner om undersökningens forskningsfrågor:

- Hur kan dressyrprotokollets utformning styra den språkliga realiseringen av den förväntade bedömningen av ett tävlande ekipage?
- Hur speglas bedömningen av ryttaren, hästen respektive ekipagets samspel i de språkliga resurser som återfinns i protokollens sammanfattande kritik?

När det gäller vår första fråga är ett centralt resultat att samtidigt som diskursen ställer krav på skribenten kan också skribenten påverka diskursen med textens utformning, något som blivit tydligt i denna studie. Dressyrprotokollets materiella egenskaper och utformning som tabell som ska fyllas i ger tydliga signaler om ordning, handling och tolkning, både för den ifyllande, bedömande parten (funktionärer och domare) och för den bedömda, läsande parten (tävlande ryttare). Protokollets utformning som tabell med de förtryckta tävlingsmomenten placerade till vänster och de ifyllbara utrymmena för dels sifferbedömning, dels kommentar till höger, inbjuder till och även påbjuder en viss typ av skriv- och läsorientering för både domare och tävlande ryttare. Ur ett diskursgemenskapsperspektiv ger denna ordning stadga åt både förberedelser vid träning, domarens bedömning och den slutliga användningen av protokollet som brukstext. Ur ett affordanceperspektiv (Ledin 2015) är detta alltså att betrakta som en inbyggd möjlighet i protokollet. Tabellens celluppbyggnad fungerar som format för både kommentarrutorna för respektive moment och de avslutande rutorna för längre slutkommentarer i bedömningen, vilket också innebär en begränsning. Utrymmet för att skriva är inte särskilt stort, vilket kräver snabbhet och tydlighet hos den bedömande parten i diskursen. Kommentarer blir kortfattade, i viss mån standardiserade, och vi kan se att vissa språkliga resurser är återkommande i de 50 protokoll vars slutkommentar vi har analyserat.

Det är exempelvis tydligt att ryttaren kritiserar direkt men hästen däremot företrädesvis indirekt genom grammatiska metaforer som *arbetsvillig och lydig, något springig* samt *stadig*. Detta resultat säger också något om hur diskursen förhåller sig till dessa aktörer, där hästen inte hålls ansvarig för det som sker på dressyrbanan. I de få fall då agens uttrycks härleds de snarare till ryttaren där ryttarens sätt att påverka sin häst beskrivs mera ingående. Diskursen medger också att kritiken levereras ogarderad men materialet har också visat tydliga drag av att bruket av modalitet är centralt i författandet av dessa texter. Det visar att domaren låter den interpersonella metafunktionen

få ett stort utrymme och att läsaren på så sätt också påverkar textens utformning.

En viktig slutsats vi kunnat dra av dessa texter är att språket i de sammanfattande kritikerna speglar bedömningen på en skala och inte heller exakt kan återge ett händelseförlopp. Det är också ett centralt resultat för vår studies andra fråga. Dessa texter kan inte vila på en objektiv bedömningsgrund eftersom hela sporten medger och bygger på att utbildade domare ger sin subjektiva värdering av dressyrprogrammets utförande. Som Johansson (2010) har diskuterat skapar den subjektiva bedömningen ett utrymme för kreativitet och utveckling av sporten vilket också kan ses som ett diskursgemenskapsdrag. Däremot använder sig domarna av modalitetsmetaforer vilket gör att kritikerna förmedlar en skenbar objektivitet. Detta är också ett intressant diskursgemenskapsdrag.

Ett annat viktigt språkligt drag låter sig analyseras med den textuella metafunktionen. I protokollen finns det en viss samstämmighet mellan ordningsföljden för de bedömningspunkter som presenterats och den textuella uppbyggnaden av texterna där hästens prestation bedöms först och därefter ryttarens. Det gör att textbindningsprinciper inte är obligatoriska för att möjliggöra en tolkning av texterna, eftersom diskursen skapar en förståelse om det är hästen, ryttaren eller ekipagets samspel som åsyftas. På så sätt kan processens förstadeltagare strykas ur satsen, vilket ur språkekonomisk synvinkel är ett tacksamt drag, eftersom det fysiska utrymmet på protokollet uppenbart begränsar i vilken omfattning kritiken kan formuleras. Bruket av struket medium/agent är påtaglig just i beskrivningen av ekipagets samspel, eftersom domaren då svårigen kan bedöma vem som har en agentiv funktion i rörelsen.

Vanlighetsmodalitet kan också knytas till principen för språkekonomi, där adverb som *ofta*, *ibland* kan beskriva huvuddragen av en ritt, utan att domaren behöver gå in på detaljnivå när protokollets materiella utformning inte medger det. Vanlighetsmodalitet kan också ses som ett drag som domaren använder för att skapa en relation med det tävlande ekipaget. Ett annat typiskt kännetecken för texterna är att den summativa bedömningsdelen kompletteras med en formativ dito, där ryttaren får direkta anvisningar om hur ritten kan göras bättre nästa gång.

En stor del av denna studie har genomförts genom att applicera ett SFL-perspektiv på en textanalys där deltagare och processer kategoriserats för att kunna beskriva textens beskaffenhet. Detta analysverktyg gav en nyanserad bild av textens syfte och hur den förhåller sig till den spänning som råder mellan domare och ryttare, mellan häst och ryttare och framför allt mellan bedömning och verbalisering av denna. Studien har också kunnat ge ett bidrag till hur en text i verksamhet faktiskt påverkas och styrs av sin uppenbara materialitet. Den tidigare forskningen om bedömning i ridsportsammanhang är typiskt fokuserad antingen på enskilda bedömningsvariabler (Stachurska & Bartyzel 2011; Thompson m.fl. 2015) eller på hur det pedagogiska

förhållande som kan sägas råda mellan tränare och ryttare har utvecklats över tid (Thorell & Hedenborg 2015). Vår undersökning tar istället fasta på dressyrtävlingen som praktik och på dressyrprotokollet som central text för denna praktiks starka fokus på bedömning – i både objektiv och subjektiv bemärkelse. På så sätt kan vår studie ge ett delvis nytt perspektiv på hur bedömning i idrottssammanhang kan ta sig uttryck och eftersom detta hittills inte blivit vidare beskrivet kan artikeln ge ett bidrag till detta större forskningsområde.

Ett sätt att gå vidare är att undersöka om domarna anpassar sitt språk efter mottagaren, det vill säga om domaren riktar sig till ett ponny- eller hästekipage eller om det förekommer språklig variation vid jämförelse av dressyrprotokoll från tävlingsklasser med olika svårighetsgrader. I sammanhanget är det värt att påminna om dressyrsportens mycket stora spännvidd, där samma diskursgemenskap i stora drag faktiskt gäller från den lokala ridklubbens tävlingar för ponnyekipage på lägre nivåer till den absoluta elitens dressyrtävlingar vid OS eller VM. Det väcker också idéer till framtida forskning om hur dressyrprotokollet används och uppfattas av den tävlande parten. Vid insamlingen av denna studies protokollmaterial fick vi varierande svar när ryttare tillfrågades om de hade sparade protokoll som de ville dela med sig av. De protokoll som vi nu kunnat undersöka kommer från ryttare som hade sparat och i förekommande fall arkiverat bedömningar från tävlingar, men flera av de personer vi frågade svarade också att ett ifyllt dressyrprotokoll saknade värde i efterhand och därför hade slängts efter tävlingen. Denna sida av hur brukstexten och bedömningstexten dressyrprotokoll uppfattas av sina användare har ytterligare potential för framtida undersökningar om hur en brukstext faktiskt används och spelar roll i en verksamhet.

Litteratur

- Brown, Penelope & Levinson, Stephen (1987). *Politeness. Some universals in language usage*. Studies in Interactional Linguistics 4. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fairclough, Norman (2003). *Analysing Discourse*. London: Routledge.
- Halliday, M.A.K. & Matthiessen, Christian (2014). *An introduction to functional grammar*. London: Arnold.
- Hippon (2016). "Reagerar på avsaknad av konstruktiv kritik i dressyrprotokoll". 2016-06-05. Tillgänglig via <<https://www.hippon.se/artikelarkivet/dressyr/reagerar-pa-avsaknad-av-konstruktiv-kritik.htm>>
- Holmberg, Per (2019). "Texters interpersonella grammatik". I: Per Holmberg, Anna-Malin Karlsson & Andreas Nord (red.). *Funktionell textanalys*. Stockholm: Norstedts, s. 97–113.
- Holmberg, Per & Karlsson, Anna-Malin (2013). *Grammatik med betydelse: en introduktion till funktionell grammatik*. Hallgren & Fallgren, Uppsala.
- Johansson, Annelie (2018). *Lärares bedömningspråk: Språkhandlingar, bedömning och språklig utformning i grundskolans skriftliga*

- omdömen. Diss. Institutionen för svenska språket, Linnéuniversitetet. Växjö: Linnaeus University Press.
- Johansson, Annika (2010). *Deciding who is the best: Validity issues in selections and judgements in elite sport*. Diss., Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.
- Karlsson, Anna-Malin (2019). "Texters ideationella grammatik". I: Per Holmberg, Anna-Malin Karlsson & Andreas Nord (red.). *Funktionell textanalys*. Stockholm: Norstedts, s. 21–38.
- Karlsson, Anna-Malin & Strand, Hans (2012). "Text i verksamhet: mot en samlad förståelse". *Språk & stil*, 22(1), s. 110–134.
- Kress, Günther R. (2010). *Multimodality: a social semiotic approach to contemporary communication*. London: Routledge.
- Ledin, Per (2001). *Genrebegreppet – en forskningsöversikt*. Projektet svensk sakprosa. Rapport nr. 2. Lund: Studentlitteratur.
- Ledin, Per (2015). "Listans och tabellens semiotik". *Sakprosa*, 7(1), s. 1–25.
- Ridsport (2017). "Är det ett nedtryckande eller uppmuntrande system?". 2017-10-20. Tillgänglig via <<https://www.tidningenridsport.se/152415-2/>>
- Stachurska, A. & Bartyzel, K. (2011). "Judging dressage competitions in the view of improving horse performance assessment". *Acta Agriculturae Scandinavica, Section A – Animal Science*, 61(2), s. 92-102. DOI: [10.1080/09064702.2011.600323](https://doi.org/10.1080/09064702.2011.600323)
- Stachurska, A., Pięta, M., Niewczas, J., & Markowski, W. (2006). "The freestyle dressage competition as a test of the horse's performance". *Equine and Comparative Exercise Physiology*, 3(2), s. 93-100.
- Svenska Ridsportförbundet (2019a). "Statistik och kortfakta om ridsport". Tillgänglig via <<http://www.ridsport.se/Svensk-Ridsport/Statistik/>>
- Svenska Ridsportförbundet (2019b). *Tävlingsreglemente II Dressyr*. Tillgänglig via <http://www.ridsport.se/ImageVaultFiles/id_73549/cf_559/TR_II_2019_Dressyr.PDF>
- Svenska Ridsportförbundet (2019c). "Dressyrprogram". Tillgänglig via <<http://www.ridsport.se/Tavling/Dressyr/Dressyrprogram/>>
- Thompson, R., Kyriazakis, I., Holden, A., Olivier, P., & Plötz, T. (2015). "Dancing with horses: automated quality feedback for dressage riders". *Proceedings of the 2015 ACM International Joint Conference on Pervasive and Ubiquitous Computing*, s. 325-336.
- Thorell, Gabriella (2017). *Framåt marsch! Ridlärarrollen från dåtid till samtid med perspektiv på framtid*. Diss. Gothenburg Studies in Educational Sciences 397.
- Thorell, Gabriella & Hedenborg, Susanna (2015). "Riding Instructors, Gender, Militarism, and Stable Culture in Sweden: Continuity and Change in the Twentieth Century". *The International Journal of the History of Sport*, 32(5), s. 650–666.